

ժէքի մը տիրանալ: Բայց փրկութիւնը աւելի արժէքի մը ստացումն է արգէն: Աստուած վարէն վեր չէ որ կուգայ մեզի. այդպիսի Աստուած մը Աստուած չէ: Աստուած վերէն վար միայն կուգայ:

Տակաւին՝ բնութեան դասը դժուարագոյն է՝ վասնզի թիզ մը կեանքով կէտի մը վրայ կծկուած մարդուն հոգիին աչքերուն՝ անհնար էր գրկիլ հորիզոնները յաւիտեաններուն: Այդ հորիզոններուն գրկումովը, ամբողջական համադրական մէկ տեսութեամբ մը միայն պիտի կրնար անիկա հասկնալ ի՞ր արժէքը, ի՞ր դիրքը, ի՞ր ճամբան, ի՞ր հնարաւորութիւնները: Այդ յաւիտեաններուն միակ կեանքը պէտք էր քաշուէ՛ր, քաշուէ՛ր ու տարածուէ՛ր մարդկային կեանքին մէկ թիզի երկայնքի վրայ, ինչպէս անձայր տարածութիւնները ասեղի մը ծայրին չափ կը խտանան մեր տեսանելիքի շիղիին վրայ, ի՞նչ հրաշալիք. այդ խտացումը պէտք է պատկերին՝ որպէսզի անսահման երկայնութիւններն ու լայնութիւնները ներս կարենանք առնել, մեր մտքին մէջ:

Ահա թէ ինչո՞ւ Քրիստոս պէտք էր որ մարդանար, որ ծնէր:

Տիեզերքին ճակատագրին ամբողջացութիւնը պէտք էր գիտնա՛ր մարդը. անոր մէջ՝ ի՞ր ճակատագրին գիծը պէտք էր չափէր լայնքին ու երկայնքին: Պէտք էր ունենար՝ այսինքն՝ բո՛ւն գիտակցութիւնը, ի՞ր և ամբողջին յարաբերութեան գիտակցութիւնը:

Ատիկա՛ միայն ու միայն մարդկութեամբ էր հնարաւոր:

Ի՞ր սկիզբին, ի՞ր կեանքին, ի՞ր վախճանին գիտակցութեամբը՝ լինելութեան համակարգութեան և դասակարգութեան մէջ մարդը ստացաւ նոր արժիք մը: Ծայն-վայր մարդուն համար անմատչելի արժէք մը: Այդ նոր արժէքով էակներուն ամենէն բանաւորը նոր մարդ մը եղաւ, և ելաւ կեանքի նոր մակարդակի, նոր plan-ի մը վրայ: Մարդեղութեամբ մարդ ինքզինքը դրաւ նոր և մեծ սեփի մը վրայ, առկէ նոր սահման մը կը սկսի ղեպի Աստուած, գէպի Ս. Երրորդութիւն:

Համագոյքին կեանքը Քրիստոսի վրայ խտանցելով՝ Աստուած ձայրը՝ Քրիստոսով նոր էակ մը զրկեց աշխարհ, այդ էակը

հաղորդուեցաւ մարդոց հետ, միացաւ անոնց, խմորեց զանոնք, եւ նոր մարդիկ ստեղծեց ի՞նչ մարդերէ: Այս նոր մարդիկն անոնք եղան և են՝ որոնք զՔրիստոս ունին իրենց մէջ, զՔրիստոս կ'ապրին, անոր կեանքը կը վերարտադրեն, հասկնալով զայն, սիրելով զայն, ունենալով զայն՝ փոխանակ իրենց իսկ անձին:

Եւ այս է կոչումը քրիստոնեային — ծնի՛լ Քրիստոսով:

22 Դեկտ.

ՏՅՐԱՆ Ն. ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԱՄՍԱԳԼԻԻ ՏՕՆԸ ԿԱՄ ԼՈՒՍՆԱՏՕՆԸ ՀԻՆ ՀՐԷԻՑ ՄՕՏ

1. Տօնակատարութիւնը. —

Հին Հրէից Ամսագլխի տօնը կամ Լուսնատօնը կը համապատասխանէր Հռոմայից Կապանդիին: Այս տօնը կարելի է քննել իրօնական և խաղախան կրկին համագումանքներով:

ա) Կրօնական տօնը. — Կը կարգանք Սագմսին մէջ. «Փող հարէք ի գլուխս ամսոց» (Ձ. 4), այսինքն ամսուան առաջին օրը: Մովսէս հրամայած էր փողեր հնչեցնել ամսուան առաջին օրը այն պահուն՝ երբ Ողակէզի Սեղանին վրայ ամսուացուէին իրադրութեան և Փրկութեան զուհերը, այնպէս՝ ինչպէս կ'ըլլային մեծ տօներուն (Թիւք Ժ. 10): Եօթներորդ ամսուան ամինէն հանդիսաւոր Լուսնատօնը կը կոչուէր Փողնալ տօնը (Լուս. ԽԳ. 24):

Ամսագլխի կամ Լուսնատօնի օրը մասնաւոր զոհեր կը մատուցուէին Տաճարին մէջ — երկու զուարակ և մէկ խոյ ու եօթն տարեւոր անարատ գառն ու մէկ քառուութեան նոխազ (Թիւք ԺԲ. 11-15): Այս միեւնոյն զոհերը կը մատուցուէին նաև Պասեքի ու Պնտիկոստէի եօթնեակներուն:

Սուրբ Գրքը կը յիշատակէ անունները այն բարեպաշտ թագաւորներուն, որոնք հաւատարմաբար կատարեցին այս պարտականութիւնը: Սողոմոն մատոյց այս զոհերը Տաճարի նաւակատեաց օրերուն (Բ. Մտոց. Ը. 13): Եզեկիա անասուններ

կը հայթայթէր այս որդակէշներուն համար (Բ. Մնաց. ԼԱ. 13):

Այս զոհերը վերահաստատուեցան Հրէից Բաբելոնի գերութենէն դարձէն յետոյ, ու, ինչպէս կը վկայէ Յովսեփոս, շարունակուեցան մինչեւ Տաճարի վերջնական կործանումը Հռոմայեցիներին՝ 70 թուականին (Հնախ. Գ. 1):

Տաճարէն դուրս ալ, սինակոնիերում մէջ, ամսագլուխներուն յաւելումով հասնումը աղօթքներ կը կարգացուէին:

բ) Բաղնալիկան *sofrit*. — Խօթներորդ ամսունան հանդիսաւոր Լուսնատօնին միայն հրամայուած էր դադարեցնել ծառայական զործիրը (Թխ. ք ժԹ. 1): Եւ սակայն միւս ամսագլուխներուն ալ սովորութիւնն եղաւ դադարեցնել առետրական զործանութիւնները. «Ամսագլուխը ե՞րբ պիտի անցնի որ ցորենի վաճառունք», կ'ըսէին Ամսովսի ժամանակակից վաճառականները (Ամսովս Ը. 5): Ամսագլուխի տօնը ուրախութեան օր մըն էր: Այն օրը ընդունուեցաւ թիւներ կը կատարուէին Սաուգի արքունիքին մէջ (Ա. Թագ. Ի. 5, 8, 24) և Յուդայի կը դադարեցնէր իւր ծովագնացութիւնը (Յուդ. Ը. 16): Սիւրիւքի Հրեաները՝ Նոյնպէս՝ ուրախութիւններ կ'ընէին ու կը կարգային յաւելումով աղօթքներ:

2. Ի՞նչ պահառաւ սահմանուեցաւ այս *sofrit*. —

Մայմոնիդէս հուշակուար ուարին կը կարծէր թէ Ամսագլուխի տօնը սահմանուելուն շարժառիթը եղած է՝ հակադդիլ նոր լուսնին պաշտամունքին, զոր կը կտտարէին Նիկայացիք: Բայց այս կարծիքը, որ բնաւ զոյգութիւն չունի Աստուածաշունչին ու հրէական աւանդութեան մէջ, մինչև այսօր չէ ընդունուած ոչ ոքէ: Լուսնատօնին հաստատութիւնը շատ բնականօրէն կը բացատրուի Եբրայեցոց տոմարական դրութեամբ, այսինքն այն իրողութեամբ՝ թէ հին Հրէից միսները լուսնական էին, ինչպէս են ներկայիս, Հին Գերմանները իրենց տառնաններ կը գումարէին նոր լուսնի օրերուն, ու Հռոմայեցիք խնձոյքներով կը տօնէին Կաղանդաց կամ ամսունան առաջին օրերը:

3. Լուսնատօնի օրումն նշուումը. —

Ճշգիւ գտնել լուսնական ամսին առաջին օրը շատ կարեւոր գործ մըն էր, վասնզի ասով կը ճշգուէին մեծ տօներու ամսաթիւերը, զոր օր. Պասեքին՝ որ կը հանդիպէր Նիսան ամսոյ 15 ին, ու Պէն-տեկոստէին՝ որ կապուած էր Պասեքին: Իսկ Բաւութեան տօնը կը հանդիպէր Եօթներորդ ամսուն տասներորդ օրը և Տաւաւարահարացինը՝ տասներկուերորդ օրը:

Յայտնի է որ լուսնին ամսական հոլովումը կը տեւէ 29 օր, 12 ժամ և 44 վայրկեան: Լուսնին երեւոյթները, սակայն, չեն համապատասխաներ օրերու անընդամենը քանակի մը: Ուստի Եբրայեցիք ստիպուած պիտի ըլլային նոր լուսնին ծնունդը ճշգիւ աստղագիտական հաշիւներով, բան մը՝ որուն տակաւին անտեղեկ էին իրենք: Այդ պատճառաւ ստիպուեցան փորձական միջոցներու գիմել: Լուսնին երեւոյթները օրը, կ'ըսէ Թալմուտ, Սինի-գրինի անդամները որոշ տեղ մը կը հաւաքուէին, սպասելով որ մարդիկ գտն վկայեն՝ թէ քսանիններորդ օրունան երեկոյին տեսած են նոր լուսնը: Եթէ երկու վստահելի վկաներ ըլլային եկողները ու շատ տարածամած չըլլար օրը, այն ատեն կը սկսուէր Ամսագլուխի տօնը՝ սահմանեալ զոհերու մատուցմամբ: Ընդհակառակը, եթէ արժանահաստ վկաներ չներկայանային, այն ատեն տօնը՝ օրէնքով՝ յաջորդ օրունան կը յետաձգուէր: Այսպէս կ'ընէին նաեւ Հռոմայեցիք, ինչպէս կը վկայէ Մակրորթոն: Հրեաները մեծամեծ խարոյկներ կը վառէին բարձունքներու վրայ, իմացնելու համար զուրսի ժողովուրդին՝ թէ սկսեալ է Լուսնատօնը նշուողով մէջ, Բայց, կը պատմէ Թալմուտ, երբ Սամարացիք՝ խաբելու համար Հրեաները՝ իրենք սկսան տալ խարոյկի սուտ նշաններ, այն ատեն սուրհանդակներու միջոցաւ տօնին սկսուիլը տեղեկացուցին գաւառներուն:

Քրիստոնէական թուականէն շատ վերջն է որ ուարենները ամսագլուխներու օրը սկսուն ճշգիւ աստղագիտական հաշիւներով: Իսկ Կարայիտ աղանդաւորները մինչև հիմա կը պահեն նախկին փորձական ձևը:

Հայացուց՝ Մ. Ն. Ն.